

บทที่ 1

บทนำ : ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว

ขอบข่ายของเนื้อหา

1. ความนำ
2. ความหมายของครอบครัว
3. การสมรส
4. อายุของการสมรส
5. การเกิดครอบครัว
6. หน้าที่ของครอบครัว
7. การจัดประเภทของครอบครัว
8. ลักษณะครอบครัวไทย
9. โครงสร้างของครอบครัวไทย
10. ลักษณะครอบครัวไทยสมัยใหม่
11. ครอบครัวในปัจจุบัน
12. สรุป
13. คำตามและกิจกรรมประกอบท้ายบทที่ 1

จุดประสงค์ในบทที่ 1

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายความหมายของครอบครัวที่ถูกต้องได้
2. อภิปรายถึงการสมรสและอายุของการสมรสได้
3. จำแนกประเภทของการเกิดครอบครัวที่ถูกต้องได้
4. อธิบายหน้าที่ของครอบครัวแต่ละประเภทได้
5. สรุปความสำคัญของครอบครัวโดยเน้นลักษณะของครอบครัวไทย หน้าที่
ประเภทของครอบครัวและโครงสร้างของครอบครัวไทยได้

บทที่ 1

บทนำ : ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว

1. ความนำ

การเป็นครอบครัวได้นั้นสืบเนื่องมาจากมนุษย์ต้องการดำรงเผ่าพันธุ์ของตนเองเอาไว้ ความเป็นครอบครัวจะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อสามีและภรรยา มีบุตรด้วยกัน และมีการอบรมสั่งสอนเพื่อให้บุตรหรือสมาชิกในครอบครัวสามารถดำรงชีวิตภายใต้กฎระเบียบของสังคมต่อไปได้ด้วยดี

ครอบครัวเป็นสถาบันแห่งสังคมสถาบันหนึ่งที่เก่าแก่ที่สุด นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นรากฐานของระบบสังคมทั้งหลาย เพราะฉะนั้นครอบครัวจึงได้ชื่อว่าเป็นสถาบันเบ็ดเสร็จ (All Inclusive Institution) โดยที่ไม่มีสถาบันใด ๆ ที่ทำหน้าที่แทนสถาบันครอบครัวได้ทุกอย่าง มนุษย์ย่อมมีการเกิดและจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัวเป็นที่รักของพ่อแม่ ญาติพี่น้อง มนุษย์จึงจะเจริญเติบโตได้อย่างปกติ จะได้รับความรัก มีความต้องการชีวิตครอบครัวเมื่อเติบโตใหญ่ พ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญที่จะปลูกฝังความรับผิดชอบในหน้าที่การเอาใจใส่บุตรเพื่อให้รับความรู้ ศิลธรรม จรรยา มารยาท ตลอดจนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization)

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ทางสังคม นอกจากนี้ยังสามารถสร้างบุคลิกภาพแห่งความเป็นมนุษย์อีกด้วย

ในภาวะการณ์ปัจจุบัน มีเหตุการณ์ซึ่งมีความผันผวนเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ฯลฯ ซึ่งเป็นผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของครอบครัวโดยทั่วไปผลกระทบนั้นยังจะมีความรุนแรงมากหรือน้อยจะขึ้นอยู่กับสภาพของครอบครัวทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิชาการอนามัยครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงบทบาท (Role) และหน้าที่ (Function) ของครอบครัวที่มีต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัว และชุมชนที่ครอบครัวนั้นอาศัยอยู่ด้วย ถ้าครอบครัวหรือสมาชิกของครอบครัวปราศจาก

ความรู้ในเรื่องอนามัยครอบครัวแล้ว ครอบครัวก็ไม่อาจทำหน้าที่สถาบันที่ช่วยวางรากฐานที่ดีให้กับสถาบันอื่น ๆ ในสังคมได้

2. ความหมายของครอบครัว

ในความหมายของครอบครัวได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น อุทัย หิรัญโต¹ ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัวหมายถึง บิดา มารดา บุตร และรวมตลอดถึงผู้มีส่วนร่วมโดยสิทธิและหน้าที่ ซึ่งได้แก่ บรรดาญาติ พี่น้องที่พำนักอยู่ด้วยกัน ในครอบครัวก็นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวด้วย

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย² ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้หลายนัยด้วยกัน เช่น

ครอบครัวในแง่ชีววิทยา หมายถึง กลุ่มคนที่เกี่ยวพันกันทางสายโลหิต เช่น สามิภรรยา มีบุตร บุตรเกิดจากอสุจิของบิดาผสมกับไข่สุกของมารดา ฉะนั้นบิดามารดากับบุตรจึงเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต

ครอบครัวในแง่กฎหมาย หมายถึง ชายและหญิงที่จดทะเบียนสมรสกัน มีบุตร บุคคลเหล่านี้จะเป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย บิดามารดาและบุตรมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อกันตามกฎหมาย บุตรมีสิทธิได้รับมรดกจากบิดามารดา

ครอบครัวในแง่เศรษฐกิจ หมายถึง คนที่ใช้จ่ายร่วมกัน จากเงินงบประมาณเดียวกันที่ทำการสมรสแล้ว แยกบ้านไปอยู่ต่างหาก แต่ยังคงมีพันธะทางศีลธรรมที่จะต้องส่งเสียเงินทองให้ใช้จ่ายซึ่งเป็นการใช้จ่ายจากงบประมาณเดียวกัน จัดว่าเป็นครอบครัวเดียวกัน

ครอบครัวในแง่สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่รวมอยู่ในบ้านเดียวกันอาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมาย แต่มีปฏิกริยาสัมพันธ์กัน ให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน เช่น ลูกของลูกจ้างอยู่ในบ้านเดียวกัน เจ้าของบ้านเลี้ยงดูให้ความเอาใจใส่ให้ความรัก ก็นับว่าเด็กนั้นเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวในแง่สังคม ความสัมพันธ์นั้นอาจจะแน่นแฟ้นมั่นคง หรือร้าวรานแต่ยังไม่ถึงกับแตกแยกก็ยังนับว่าเป็นครอบครัวอยู่

เพราะฉะนั้นความหมายของครอบครัว ตามนัยของอนามัยครอบครัวจึงมีความหมาย

¹อุทัย หิรัญโต, *สังคมวิทยาประยุกต์* (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2519), หน้า 267.

²สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, *ครอบครัวสัมพันธ์* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ, 2518),

ในแง่สังคม เพราะในเรื่องการดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว หัวหน้าครอบครัวหรือ
เจ้าบ้าน จะต้องดูแลสุขภาพของบุคคลในครอบครัวทุกคนไม่ว่าจะมีความเกี่ยวพันกันทาง
สายโลหิต ทางกฎหมาย หรือไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิตก็ตาม

3. การสมรส¹

การสมรส หมายถึง ชายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศในรูปที่สังคมยอมรับ โดย
แต่ละสังคมจะมีกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนสำหรับคู่สมรสเพื่อความถูกต้อง เช่น บางสังคม
การสมรสจะสมบูรณ์แบบจะต้องผ่านพิธีกรรมทางศาสนาเป็นต้น ในปัจจุบันส่วนมากจะ
กำหนดการจดทะเบียนสมรสเป็นหลักสำคัญที่สุดในการปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม ชายหญิงที่จะสมรสกันนั้นจะผ่านการเลือกบุคคลที่ตนพอใจ หรือไม่
ก็แล้วแต่สภาพการณ์ของสังคม ซึ่งทฤษฎีในการเลือกคู่ครองที่จะแต่งงานด้วยก็มีหลายทฤษฎี
แต่ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างประกอบการพิจารณาดังนี้

ทฤษฎีแห่งความคล้ายคลึง (The Theory of Homogamy) เป็นทฤษฎีที่คู่สมรสจะเลือก
คู่ครองที่มีความคล้ายคลึงกับตน เช่น ในด้านการศึกษา ฐานะ สถานภาพทางสังคม ธรรมเนียม
อายุ ทัศนคติ เชื้อชาติ ฯลฯ ที่คล้ายคลึงกับตน เช่น คนมีความรู้ว่าจะแต่งงานกับคนมีความรู้
ราชวงศ์แต่งงานกับราชวงศ์ ไทยแต่งงานกับไทย ถ้าเป็นระบบวรรณะก็จะเป็นไปในรูปที่แต่งงาน
วรรณะเดียวกัน ในรูปของพ่อค้ากับพ่อค้า กษัตริย์กับกษัตริย์ พราหมณ์กับพราหมณ์ จัณฑาล
กับจัณฑาล เป็นต้น

ทฤษฎีแห่งความแตกต่าง (The Theory of Heterogamy) เป็นทฤษฎีที่คู่สมรสจะเลือก
คู่ครองกับคนที่แตกต่างไปจากตน เช่น อาจต่างชั้น ต่างวรรณะ คนมีความรู้แต่งงานกับคน
ไม่มีความรู้หรือคนต่างสัญชาติ ต่างศาสนา คนที่มีกิจกรรมอาชีพเรียบร้อย แต่งานกับคนช่าง
เจรจา คนผิวดำแต่งงานกับคนผิวขาว เป็นต้น

4. อายุของการสมรส

อายุของการสมรสในแต่ละสังคมหรือแม้แต่สังคมเดียวกันมักจะไม่ค่อยเท่ากัน ความ
แตกต่างในเรื่องอายุอาจจะเกิดเนื่องมาจาก

4.1 ในสังคมเกษตรกรรม คนมักสมรสเมื่ออายุน้อย เพราะในสังคมแบบนี้

¹สุพัตรา สุภาพ, *สังคมวิทยา* พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2524), หน้า 98.

โดยเฉพาะในชนบทจะสมรสเมื่ออายุยังน้อย เพราะมีการศึกษาน้อย สังคมก็มีความเป็นอยู่
ง่าย ๆ มีความสนิทสนมกันง่าย ไม่มีสิ่งล่อใจให้หึงเห่อ ส่วนคนก็มีจำนวนน้อย ไม่ค่อยมีโอกาส
ได้เลือกกันมาก โอกาสที่หนุ่มสาวจะพบปะสังสรรค์ใกล้ชิดกันจึงมีมาก ความชอบพอจึงเกิด
ขึ้นได้ง่าย และผู้ปกครองก็นิยมให้สมรสกันเมื่ออายุยังน้อย เพราะจะได้หมดห่วง และการมีคน
เพิ่มมาอีกคนก็ได้สืบเชื้อสายอะไรมาขึ้นเท่าไร อาจจะได้แรงงานเพิ่มขึ้น เป็นในรูปแบบ
ช่วยกันทำช่วยกันกิน

4.2 คนยากจนมักสมรสเร็วกว่าคนรวย เพราะคนยากจนมักจะไม่ได้อ่านหนังสือ ไม่ได้อ่านหนังสือ
สูง เนื่องจากเศรษฐกิจไม่อำนวย นอกจากนี้คนยากจนยังมีลูกมาก การสมรสจึงเป็นการแก้
ปัญหาเศรษฐกิจทางหนึ่งของพ่อแม่ ส่วนคนชั้นกลางและคนมั่งมีมักสมรสช้า เพราะเห็นคุณค่า
ของการศึกษาจึงได้เลื่อนการสมรสออกไป เพราะต้องใช้เวลาในการศึกษาหาความรู้ เนื่อง
จากพ่อแม่มีฐานะที่จะส่งเสียได้ ยิ่งในสังคมปัจจุบันการแข่งขันมีมาก ถ้ามีการศึกษาดี มีเงิน
โอกาสที่จะหาความก้าวหน้าก็มีมาก คนจึงนิยมเล่าเรียนให้สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ถ้าสติ-
ปัญญาและฐานะครอบครัวอำนวย เช่น อย่างน้อยก็ปริญญาตรี ซึ่งก็คงอายุเข้าไปประมาณ
20 ปีเศษ ๆ จึงจะมีโอกาสแต่งงานได้

4.3 สังคมอุตสาหกรรมสมรสกันช้าเพราะค่าครองชีพสูง การมีครอบครัวจะต้อง
เสียค่าใช้จ่ายมาก ไม่เหมือนสังคมเกษตรกรรม แม้รายได้จะน้อย ครอบครัวก็สามารถดำรง
อยู่ได้ เพราะครอบครัวเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค สิ่งที่ชักจูงใจให้ใช้เงินก็ไม่ค่อยมี แต่ในสังคม
อุตสาหกรรมนั้นทุกอย่างต้องใช้เงินแม้แต่ของเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น พริก ตะไคร้ ใบมะกรูด ฯลฯ
และสิ่งล่อใจให้เสียเงินก็มีมาก เช่น สถานที่ย่อยนใจต่าง ๆ คนจะแต่งงานกันจึงต้องคิดมาก
โดยเฉพาะคนที่มีการศึกษา อย่างไรก็ตาม สถิติคนสมรสอายุยังน้อยก็มีแนวโน้มมากขึ้น เช่น
ในสหรัฐอเมริกา สวีเดน เป็นต้น

4.4 การเปลี่ยนแปลงประเพณีของท้องถิ่น เช่น อินเดียในสมัยก่อน มักนิยมสมรส
เมื่ออายุยังน้อย เพราะในสมัยที่มุสลิมรุกรานอินเดีย พวกอินเดียไม่ต้องการให้มุสลิมมีอิทธิพล
และไม่ต้องการให้หญิงอินเดียต้องตกอยู่ในมือของพวกมุสลิม จึงทำให้หญิงอินเดียต้องสมรส
อายุยังน้อย ดังนั้นหญิงอินเดียก่อนปี ค.ศ. 1921 จึงสมรสเมื่ออายุยังไม่ถึง 10 ปี ส่วนที่เหลืออีก
2 ล้านคนสมรสตอนอายุ 16 ปี พอปี ค.ศ. 1930 รัฐบาลอินเดียออกกฎหมายห้ามสมรสอายุ
ต่ำกว่า 14 ปี ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วหญิงสมรสตอนอายุ 15 ปี ชายอายุ 18 ปี

4.5 ประเพณีของท้องถิ่น เช่น ชาวจีน อินเดีย นิยมสมรสกันเมื่ออายุยังน้อย ๆ

4.6 ปัจจัยอื่น ๆ เช่น พวกทมิฬในยุคกลางอพยพเข้าไปอยู่ในลังกา โดยอยู่ร่วมกับพวกสิงหล การสมรสของพวกนี้เฉลี่ยแล้วประมาณ 22 ปี ส่วนพวกที่อพยพเข้าไปอยู่ใหม่กลับสมรสในราวอายุ 17 ปีครึ่ง ทั้ง ๆ ที่พวกอพยพเข้าไปใหม่มีศาสนาเหมือนในลังกา รายได้อยู่ในระดับเท่ากัน แต่พวกนี้ก็กลับยึดถือขนบธรรมเนียมของอินเดียเดิม

โดยทั่วไปแล้วหญิงส่วนใหญ่ชอบสมรสกับคนที่อายุมากกว่า เพราะต้องการผู้นำ ซึ่งนักเขียนหลายท่านก็ได้เขียนสนับสนุนความคิดนี้ เช่น Holling Shead เป็นต้น เขากล่าวว่ามนุษย์เรานั้นชอบสมรสกับคนที่มึ่ระดับอายุใกล้เคียงกัน ชายสูงอายุก็ชอบสมรสกับคนในวัยเดียวกัน หรือหญิงที่อายุน้อยกว่าตน อย่างเช่นในสวีเดน เป็นต้น เจ้าบ่าวที่มีอายุมากกว่าเจ้าสาวในทุก 1,000 คน มีเพียง 8 คนเท่านั้น ส่วนในสหรัฐอเมริกา เจ้าสาวที่มีอายุมากกว่าเจ้าบ่าวในทุก 1,000 คน มีเพียง 3 คน

การที่ชายสมรสกับหญิงอายุระดับเดียวกันหรือน้อยกว่า หรือหญิงนิยมสมรสกับชายที่อายุมากกว่า เพราะคุณค่าของสังคม สังคมมักจะมีทำที่ไม่ดีต่อคู่สมรสที่ต่างวัยกันมาก ๆ เช่น หญิง 16 ชาย 60 เป็นต้น โดยอาจจะมิทันจะในเชิงตำหนิหรือในทางที่ไม่ดี เช่น แต่งเพราะเงิน เพราะอำนาจ เป็นต้น โดยเฉพาะถ้าเป็นหญิงแต่งกับชายอายุน้อย ๆ ยิ่งเกิดครหามากกว่าชายแต่งกับหญิงที่อายุน้อยมาก เช่น หญิงอายุ 50 ชายอายุ 20 ชายเองก็มักมีปมด้อยว่ามีภรรยาอายุมาก อาจจะถูกล้อลว่าแต่งเพราะอยากรวย หรืออาจจะถูกล้อเลียนว่าแต่งกับคนคราวแม่ เป็นต้น

5. การเกิดครอบครัว

การเกิดครอบครัวอาจารย์สุพัตรา สุภาพ¹ ได้กล่าวถึงการเกิดของครอบครัว ว่าเกิดจากสิ่งต่อไปนี้คือ

5.1 เกิดจากความสัมพันธ์ทางเพศ เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ไม่มีฤดูกาลในเรื่องความต้องการทางเพศ ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นแหล่งที่มนุษย์ได้บำบัดความต้องการทางเพศอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมในรูปการสมรส ซึ่งทำให้สังคมมีระเบียบ

5.2 เกิดจากความต้องการความรักความอบอุ่น ต้องการเพื่อนปลอบใจ ต้องการคนดูแลและเอาใจใส่ เป็นต้น

5.3 เกิดจากลักษณะทางชีววิทยาที่มนุษย์เรามี 2 เพศ คือ เพศหญิง และเพศชาย จึงมีการหาคู่ครองในระหว่าง 2 เพศนี้

¹สุพัตรา สุภาพ, *สังคมและวัฒนธรรมไทย* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 32.

5.4 เกิดจากสิ่งอื่น ๆ เช่น

- ถูกบังคับ เช่น บิดามารดาอยากให้เห็นงานเพื่อจะได้หมดห่วง
- พันธะบางอย่าง เช่น เป็นหนี้ จึงต้องแต่งงานเพื่อชดใช้หนี้
- เหตุผลทางเศรษฐกิจ เช่น หมิงต้องการผู้เลี้ยงดูและคุ้มครอง หรือหาความมั่นคง
- แม่สื่อ บางคู่แต่งงานเพราะมีแม่สื่อชักนำ หรือผู้ใหญ่หาให้เป็นต้น

6. หน้าที่ของครอบครัว

หน้าที่ของครอบครัว¹ คือ งานที่ครอบครัวพึงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในครอบครัวสามารถแยกออกได้เป็นหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้คือ

6.1 หน้าที่ทางชีววิทยา ได้แก่ หน้าที่ในการสร้างชีวิตใหม่ให้แก่สังคม

6.2 หน้าที่ให้ความรัก หน้าที่หลายอย่างของครอบครัวอาจมีตัวแทนทำให้ได้ แต่หน้าที่ให้ความรักนั้นไม่มีสถาบันใดทำแทนครอบครัวได้

6.3 หน้าที่กำหนดฐานะ เด็กที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะเช่นไร เด็กก็อยู่ในฐานะเช่นนั้น นอกจากนั้นครอบครัวยังเป็นแรงเสริมให้สมาชิกของครอบครัวก่อสร้างฐานะให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงในสังคมอีกด้วย

6.4 หน้าที่ปกป้องให้ความปลอดภัย บิดา มารดา มีหน้าที่ให้ความปลอดภัยแก่ทารกตั้งแต่ทารกเริ่มปฏิสนธิและภายหลังคลอดแล้วก็ต้องได้รับการปกป้องและให้การเลี้ยงดูเป็นอย่างดี เพื่อให้บุตรนั้นได้รับความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ และปราศจากโรคต่าง ๆ อีกด้วย

6.5 หน้าที่ทางการศึกษา การศึกษาเบื้องต้นของเด็กจะได้รับจากครอบครัว บิดา มารดาจะเป็นครูคนแรกของบุตร การศึกษาที่เด็กได้รับนั้น มิใช่ได้รับแต่เพียงจากคำสั่งสอนแนะนำด้วยวาจาเท่านั้น แต่เด็กยังเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยการเลียนแบบอีกด้วย บิดามารดาจะต้องให้ความรู้ทุกด้านแก่บุตรให้บุตรยอมรับและเข้าใจวัฒนธรรมของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่และของชาติ รวมทั้งมารยาทต่าง ๆ พร้อมกันนั้นบิดามารดาก็ต้องปฏิบัติตนทุกอย่างให้ถูกต้องเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรด้วย

6.6 หน้าที่ด้านเศรษฐกิจ คือหน้าที่ในการหาเงินมาเพื่อใช้จ่ายในการอบรมเลี้ยงดูสนองความต้องการปัจจัย 4 ประการคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย รวมทั้งให้การศึกษาคือเป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์

¹สมาคมทศวรรษศาสตร์แห่งประเทศไทย, *ครอบครัวสัมพันธ์* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ, 2518),

6.7 หน้าที่ทางศาสนา บิดามารดามีอิทธิพลมากในการอบรมสมาชิกในครอบครัว เกี่ยวกับศาสนา บิดามารดาจะต้องอบรมสั่งสอนให้สมาชิกในครอบครัวได้รู้จัก เข้าใจ และ ปฏิบัติตามกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือให้ถูกต้อง

6.8 หน้าที่ทางวัฒนธรรม หน้าที่นี้ได้แก่การที่ครอบครัวจะต้องรักษาวัฒนธรรม ประจำสังคมไว้ให้อยู่ โดยครอบครัวจะสร้างสิ่งแวดล้อมขึ้น เพื่อให้สมาชิกได้สัมผัสตลอดเวลา เป็นการสอนให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักการวางตัวในสังคม และการดำรงชีวิตในสังคม

6.9 หน้าที่ทางด้านสันตนาการ ครอบครัวอาจจะจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพักผ่อน หย่อนใจสำหรับสมาชิกในครอบครัวขึ้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ให้มีอยู่เสมอ อันเป็นเหตุให้สมาชิกในครอบครัวได้รู้จักสร้างสรรค์สังคม

7. การจัดประเภทครอบครัว

ในการจัดประเภทของครอบครัวนั้นได้มีการจัดประเภทของครอบครัว แบ่งตาม ลักษณะและหน้าที่ ขนาด และรูปแบบออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้¹

7.1 ประเภทครอบครัวตามลักษณะและหน้าที่ การจัดครอบครัวประเภทนี้จัดโดย คำนึงถึงการดำเนินบทบาทตามหน้าที่ของครอบครัวและพิจารณาถึงตัวบุคคลที่เป็นสมาชิก ครอบครัวยุคใหม่เป็นหลัก ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. *ครอบครัวปฐมนิเทศ (Family of Orientation)* หรือครอบครัวเดิม หมายถึง ครอบครัวที่เราถือกำเนิดมาโดยไม่มีสิทธิ์ที่จะเลือก และเป็นสมาชิกโดยไม่สมัครใจ

ครอบครัวประเภทนี้ไม่ได้จัดขนาดไว้ จึงเป็นได้ทั้งครอบครัวเล็กและครอบครัว ใหญ่ จัดประเภทโดยคำนึงถึงหน้าที่และลักษณะเป็นสำคัญ คือหน้าที่ในการเป็นแหล่งกำเนิด ของสมาชิกอันได้แก่บุตรหรือบุตรอีกนัยหนึ่ง ครอบครัวปฐมนิเทศหมายถึงครอบครัวที่อาศัย เกิดนั่นเอง

2. *ครอบครัวสันตนาการ (Family of Procreation)* หรือครอบครัวให้กำเนิด ได้แก่ครอบครัวที่บุคคลก่อให้เกิดขึ้นโดยการสมรส ซึ่งสามารถเลือกได้ เป็นการก่อสภาพ ครอบครัวยุคใหม่ด้วยความสมัครใจ

ครอบครัวสันตนาการถือว่าเป็นครอบครัวแห่งการสร้างสมาชิกใหม่ให้กับ สังคม

7.2 ประเภทครอบครัวตามขนาดและรูปแบบ การจัดประเภทนี้เป็นการจัดโดย

¹บุญลือ วันทายนต์, *ครอบครัวและวงศักราน* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 19-25.

ถือเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นตามขนาดและรูปแบบของครอบครัวซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. *ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family)* ได้แก่ครอบครัวพื้นฐานหรือครอบครัวเนื้อแท้ (Elementary family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยบุคคลที่เป็นสมาชิกซึ่งต่างก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดที่สุด ครอบครัวประเภทนี้ประกอบด้วยสมาชิกเพียงสองช่วงวัยเท่านั้น คือ พ่อ-แม่กับลูก ๆ ที่ยังไม่ได้แต่งงานเท่านั้น

2. *ครอบครัวขยาย (Extended family)* ครอบครัวลักษณะนี้บางครั้งเรียกว่าครอบครัวร่วม (Joint family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวขนาดเล็กหรือครอบครัวเนื้อแท้ตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไป เกิดเป็นหน่วยครอบครัวใหม่ที่ใหญ่กว่าครอบครัวเดิม ซึ่งส่วนมากจะมียู่ในสังคมที่มีการจัดระบบญาติสายเดี่ยวมากกว่าญาติสายอื่น ระบบครอบครัวขยายถือว่าเป็นระบบครอบครัวที่ใหญ่โต อำนาจสิทธิ์ขาดของครอบครัวมักจะขึ้นอยู่กับระบบอาวุโส

ครอบครัวขยายอาจแบ่งลักษณะการขยายตัวของครอบครัวได้เป็น 2 ประการ คือ ครอบครัวขยายที่มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต (Consanguine family) ได้แก่ ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา บุตรธิดา ความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องของฝ่ายบิดามารดาและครอบครัวขยายที่มีความสัมพันธ์กันโดยการสมรส (Conjugal family)

3. *ครอบครัวซ้อน (Composite or compound family)* เป็นระบบครอบครัวที่เกิดจากระบบครอบครัวหลายฝ่ายหลายเมีย (Polygamous family) อันแยกได้ดังนี้ ชายมีภรรยาได้หลายคน (Polygynous family) และหญิงมีสามีได้หลายคน (Polyandrous family) ทั้งสองระบบนี้คู่ครองจะอยู่ร่วมในครอบครัวเดียวกันหรือไม่ก็ตามถือว่าร่วมในครอบครัวเดียวกันทั้งสิ้น อำนาจสิทธิ์ขาดขึ้นอยู่กับผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ ครอบครัวประเภทนี้จะสลายหรือกระจัดกระจายได้ง่าย เมื่อสิ้นสภาพของหัวหน้าครอบครัว

4. *ครอบครัวภาระหรือครอบครัวจำเป็น (Essential family)* ครอบครัวประเภทนี้เป็นครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นจากพ่อผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว เนื่องจากออกไปทำมาหากินนอกบ้านหรือต่างถิ่นไม่ค่อยมีโอกาสอยู่บ้าน ความอบอุ่นที่ลูก ๆ จะพึงได้รับจึงเกิดจากฝ่ายแม่เป็นส่วนมาก โดยมีแม่เป็นหลักของครอบครัว เนื่องจากแม่ต้องอยู่ในฐานะรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของลูก ๆ ซึ่งขาดพ่อจึงเรียกว่าครอบครัวภาระหรือครอบครัวจำเป็น ครอบครัวประเภทนี้ตามปกติจะประกอบด้วยหญิงผู้เป็นแม่คนหนึ่งอยู่กับลูก ๆ ที่ยังไม่ได้แต่งงานและเด็ก ๆ ที่เกิดจากลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน ครอบครัวประเภทนี้จะสลายไปก็คือ เมื่อลูก ๆ

แต่งงานมีครอบครัวไปแล้ว

7.3 ประเภทครอบครัวตามที่อยู่อาศัยภายหลังการสมรส แยกได้เป็น 3 ประเภทคือ

1. อยู่กับฝ่ายหญิง (Matrilocal family)
2. อยู่กับฝ่ายชาย (Patrilocal family)
3. แยกอยู่อิสระ (Independent)

7.4 ประเภทครอบครัวตามการสืบสายโลหิต (Descent) ครอบครัวประเภทนี้สามารถแยกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. สืบสายโลหิตโดยการได้รับถ่ายทอดจากฝ่ายบิดาอันเป็นการแสดงให้เห็นผลของการรับการถ่ายทอดทางสายเลือดจากฝ่ายบิดา ความเป็นใหญ่ในครอบครัวรวมทั้งการใช้นามสกุล
2. สืบสายโลหิตโดยการได้รับการถ่ายทอดจากฝ่ายมารดาอันเป็นการแสดงให้เห็นผลของการได้รับการถ่ายทอดทางสายเลือดจากฝ่ายมารดา การมีลักษณะบางประการทางฝ่ายมารดา รวมทั้งความเป็นใหญ่ภายในครอบครัวและการที่บุตรใช้นามสกุลของมารดาเป็นต้น

7.5 ประเภทครอบครัวตามอำนาจของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว อาจจัดได้ดังนี้

1. อำนาจสิทธิ์ขาดที่ทั้งสองสามีภรรยา มีเท่าเทียมกัน ครอบครัวประเภทนี้มีสิทธิความเป็นใหญ่ในครอบครัวร่วมกัน ความเป็นอยู่ในครอบครัวต้องพึ่งพาอาศัยกันและรับผิดชอบต่อกันทุกเรื่องร่วมกัน
2. อำนาจสิทธิ์ขาดตกอยู่กับฝ่ายชายผู้เป็นสามี การปกครองแบบพ่อบ้านลูกบ้าน พ่อบ้านรับผิดชอบเรื่องในบ้านแต่เพียงผู้เดียว
3. อำนาจสิทธิ์ขาดตกอยู่กับฝ่ายหญิงผู้เป็นภรรยา หญิงจะเป็นใหญ่ในครอบครัว รับผิดชอบต่อบริการครอบครัวและสมาชิกของครอบครัว

8. ลักษณะครอบครัวไทย

ดร.ไพฑูรย์ เครือแก้ว¹ ได้กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวไทยไว้ดังนี้

1. ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตร ทั้งนี้เข้าใจว่าเป็นผลเกี่ยวเนื่องจากค่านิยมในเรื่อง “ปัจเจกภาพ” กล่าวคือ

¹ไพฑูรย์ เครือแก้ว, *ลักษณะสังคมไทย* พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : บริษัททปท จำกัด, 2528), หน้า

แต่ละครอบครัวนิยมแยกกันอยู่เป็นอิสระ ไม่อยากอยู่รวมปะปนกับครอบครัวอื่น

2. ผู้เดียวเมียเดียว ปัจจุบันนี้มีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนว่า “การสมรสจะกระทำได้อีกเมื่อชายหรือหญิงมิได้เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่” (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2477 มาตรา 1445 (3))

3. การสืบสกุลถือผู้ชายเป็นหลัก ในเรื่องการสืบสกุลนั้นกฎหมายไทยถือ “ผู้ชาย” เป็นหลัก กล่าวคือ หญิงที่ทำการสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมายกับชายใด ก็ต้องเปลี่ยนนามสกุลเดิมของตนไปใช้นามสกุลสามี และบุตรที่เกิดมาก็ใช้นามสกุลตามบิดาไปด้วย

4. ครอบครัวไทยถือผู้ชายเป็นหลัก กฎหมายไทยบัญญัติไว้ว่า สามีเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้เลือกและผู้อำนวยการในเรื่องอุปการะเลี้ยงดู

5. ครอบครัวไทยมีความเข้มข้นในเรื่องความสัมพันธ์ทางสายโลหิตลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของครอบครัวไทย ก็คือ มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตอย่างแน่นแฟ้น บิดามารดาและบุตร ตลอดจนหลานจะมีความผูกพันกันอย่างแน่นหนา มีการติดต่อและเยี่ยมเยียนกันอยู่เสมอ แม้จะโตเป็นหนุ่มเป็นสาวแต่งงานแล้วแยกบ้านไปแล้วก็ตาม บิดามารดาก็ยังคงคอยเอาใจใส่ติดตามช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา

6. เด็กเป็นจุดรวมความสนใจของครอบครัว กล่าวคือ เมื่อมีบุตรเกิดขึ้นแล้ว จะมีการวางแผนอนาคตสำหรับเด็ก มีการสะสมเงินทองไว้ให้บุตร และบุตรจะเป็นโซ่สัมพันธ์อันสำคัญที่จะประสานรอยร้าวของครอบครัว

เรื่องลักษณะของครอบครัวไทยนี้ อาจารย์บุญลือ วันทายนต์¹ ยังได้กล่าวถึงลักษณะครอบครัวของสังคมไทยไว้ดังนี้

ครอบครัวของสังคมไทยนั้น ส่วนมากเป็นสังคมชนบทอันมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย (Extended family) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นครอบครัวเล็ก (Nuclear family) ตั้งแต่ครอบครัว 2 ครอบครัวขึ้นไปส่วนมากจะประกอบด้วยวงศ์ญาติสนิทที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น และมักจะสืบสายโลหิตมาจากครอบครัวปฐมนิเทศ (Family of Orientation) ด้วยกัน อำนาจสิทธิ์ขาดของครอบครัวมักจะตกอยู่ตามลักษณะดังนี้

- ขึ้นอยู่กับระบบอาวุโส นั่นคือผู้ใหญ่ในครอบครัวมักได้รับการยกย่องสามารถว่ากล่าวตักเตือนสมาชิกครอบครัวได้
- ในครอบครัวเล็ก ชายมักได้รับยกย่องให้เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นต้น

¹บุญลือ วันทายนต์, *ครอบครัวและวงศัวาน* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 69-88.

9. โครงสร้างของครอบครัวไทย

ครอบครัวของไทยนั้นเป็นแบบฉบับความเป็นอยู่ของไทยที่เป็นสถาบันแบบไทย ๆ สถาบันหนึ่งซึ่งจะมีแบบโครงสร้างเฉพาะ แต่โบราณของไทยถือว่าครอบครัวไทยประกอบด้วยหลัก 7 ประการคือ

1. พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็น เจตีย์หรือเทวดาประจำครอบครัว
2. ผัว เมีย เป็น หลักของครอบครัว
3. ลูก เป็น ความหวังของครอบครัว
4. ญาติ พี่ น้อง เป็น ร่มเงาของครอบครัว
5. เพื่อนบ้าน เป็น กำแพงและข่าวของครอบครัว
6. อาชีพ เป็น ฐานะของครอบครัว
7. ศีลธรรม เป็น ทิศทางที่ถูกต้องของครอบครัว

โครงสร้างของครอบครัวไทยตามคติโบราณทั้ง 7 ประการนี้ เป็นส่วนประกอบให้เกิดระบบความเป็นครอบครัวของไทยขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม พ่อ แม่ เป็นส่วนสำคัญของครอบครัวซึ่งอาจเปรียบได้เหมือนกับเสาเรือนกับหลังคาบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ให้ความมั่นคง ร่มเย็นแก่สมาชิกภายในครอบครัว

10. ลักษณะครอบครัวไทยสมัยใหม่

ครอบครัวระบบนี้เป็นครอบครัวในสังคมอุตสาหกรรม หรือสังคมเมืองซึ่งมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการทางสังคม ครอบครัวไทยสมัยใหม่จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นครอบครัวสมัยใหม่ ซึ่งแยกออกมาจากระบบครอบครัวขยาย (Extended family) ไปสู่สภาพครอบครัวเล็ก (Nuclear family) ซึ่งเป็นไปตามความเจริญของระบบสังคม
2. ความผูกพันระหว่างสมาชิกของครอบครัวเสื่อมคลายลง เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวต่างต้องไปประกอบธุรกิจการงานภายนอกบ้านมากขึ้น อันทำให้ความใกล้ชิดภายในครอบครัวระหว่างบิดา มารดา บุตร ธิดา ห่างเห็นไป
3. สมาชิกในครอบครัวมีอิสระมากขึ้น โดยหญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเศรษฐกิจภายในครอบครัวเป็นไปในลักษณะสหกรณ์คือต่างคนต่างเป็นแหล่งทรัพยากร และต่างช่วยกันหามาจุนเจือครอบครัวและมีผลประโยชน์ในทรัพย์สินที่หามาได้ร่วมกัน
4. นิยมความสะดวกสบายต่าง ๆ มาตรฐานองความต้องการของการดำรงชีพ จึง

ต้องหาสิ่งต่าง ๆ มาบำรุงครอบครัว อันเป็นเหตุให้สมาชิกของครอบครัวไม่ค่อยได้พึ่งพาอาศัยกัน ข้อนี้เองที่ทำให้ครอบครัวเป็นตัวของตัวเอง จนขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

5. มีการประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการดำรงชีพในสังคมอุตสาหกรรม มักคำนึงถึงค่านิยมทางเศรษฐกิจและส่งเสริมเอกัตภาพส่วนบุคคลมากขึ้น อันถือเป็นอิสระในการประกอบอาชีพด้วย

6. มีองค์การและสถาบันต่าง ๆ เช่น ทางศาสนา สมาคม เป็นต้น มาทำหน้าที่ทางสังคมแทนครอบครัว เช่น การศึกษา การจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวไม่สามารถจัดบริการแก่สมาชิกในครอบครัวของตนได้

7. เนื่องจากต้องมีการต่อสู้ดิ้นรนในการประกอบอาชีพประจำวันเพื่อการดำรงชีพ และเพื่อความอยู่รอดของสมาชิกครอบครัว โอกาสที่จะสังสรรค์กับครอบครัวไม่ค่อยจะมี สุขภาพจิตของคนในสังคมประเภทนี้มักจะเสื่อมโทรม จำเป็นต้องพึ่งสถานเริงรมย์ต่าง ๆ

8. สมาชิกสนใจสังคมนอกบ้านมากกว่าในบ้าน ทั้งนี้เพื่อต้องการพบปะสังสรรค์กับสังคมอื่น

9. ลดค่านิยมทางศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องล้าสมัย ทั้งนี้เพราะสามารถช่วยตัวเองได้ดีขึ้น และมองเห็นความเป็นไปต่าง ๆ ของสังคมได้ดีขึ้นจึงทำให้ลดความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม จารีตประเพณีลง โดยหันไปสร้างสมทางด้านโลกีย์วิสัย

11. ครอบครัวในปัจจุบัน

ซึ่งสามารถแยกได้ดังนี้

1. ครอบครัวในชนบท จะเป็นครอบครัวที่พอเป็นใหญ่ เพราะสังคมเกษตรกรรมต้องการหัวหน้า และชายมักจะเป็นผู้ที่มีอำนาจ ยิ่งกว่านั้นสังคมชนบทลักษณะของบ้านไม่ใช่เป็นที่ประกอบกิจกรรมทางธุรกิจ แต่ยังเป็นแหล่งกิจกรรมทุกอย่าง เช่น ในด้านการศึกษา สังคม สันทนาการและในบางแง่รวมทั้งด้านศาสนาด้วย ซึ่งเป็นผลทำให้ครอบครัวรวมกันอย่างเหนียวแน่น เพราะสมาชิกมีพันธะ มีการพึ่งพาอาศัยกันและผูกพันกันอย่างมาก

2. ครอบครัวในเมือง ชีวิตของชาวเมืองเป็นชีวิตที่ต้องต่อสู้แข่งขันและมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่มาก ประกอบกับอยู่ในใกล้แหล่งอุตสาหกรรม การอุตสาหกรรมต่าง ๆ จึงทำหน้าที่การผลิตแทนครอบครัว สามัญถึงแม้จะยังเป็นหัวหน้าครอบครัว แต่อำนาจก็น้อยลง ชายจำนวนไม่น้อยแม้จะยังคงให้สกุลแก่ภรรยาและลูก แต่เขาก็ไม่ได้เป็นหัวหน้าครอบครัว ยิ่งกว่านั้นสังคมในเมืองหัวหน้าไม่ค่อยมีอิทธิพลมาก ประกอบกับเหตุการณ์

หรือสังคมช่วยให้หญิงเท่าเทียมกับชาย และหญิงก็ทำงานนอกบ้านมากขึ้น นอกจากนี้ ชายก็มัวอยู่กับการประกอบอาชีพนอกบ้าน หญิงจึงต้องทำหน้าที่หลายอย่างในครอบครัวแทน และกลายเป็นหัวหน้าครอบครัวโดยปริยาย เช่น เลี้ยงดูลูก ตัดสินใจกิจการในบ้าน เป็นต้น

ในยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ครอบครัวจะมีขนาดเล็กลง เพราะมีการวางแผนครอบครัว และครอบครัวก็ไม่ได้มีอิทธิพลต่อสมาชิกมากเหมือนเมื่อก่อน เพราะมีสถาบันอื่น ๆ มารับช่วงไป เช่น โรงเรียน วัด โรงพยาบาล ศาล ฯลฯ

ดังนั้น หน้าที่ของครอบครัวจึงมีแนวโน้มออกไปในด้านพัฒนาบุคลิกภาพ ครอบครัวสมัยใหม่เป็นหน่วยของความรักระหว่างสามีภรรยา และการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ถ้าความสัมพันธ์นี้เสื่อมคลายหรือเลือนหายไปเมื่อใด การแตกแยกหรือหย่าร้างจะบังเกิดขึ้น

โดยเฉพาะสังคมปัจจุบัน การหย่าร้างทำได้ง่าย และการหย่าร้างมักเกิดกับบุคคลที่แต่งงานไม่ถึง 10 ปี หรือไม่ก็แยกกันอยู่หรือทอดทิ้งกันไป ในกรณีหลังยากที่จะกำหนดว่าอัตราแน่นอนเป็นเท่าไร แต่พอจะกล่าวได้ว่ามักเกิดกับผู้มีรายได้ต่ำหรือแก่ผู้ที่ศาสนาห้ามการหย่าร้าง

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวแล้ว ผลปรากฏว่ามักจะเป็นผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีความสุข ได้รับการอบรมอย่างพอเหมาะพอควรโดยไม่ปล่อยปละละเลยหรือเข้มงวดจนเกินไป มีการอบรมเรื่องเพศศึกษาบ้าง (ไม่ใช่แบบยั่วยุ) ได้รับความรักมาอย่างพอเพียง เป็นบุคคลที่สมรสเมื่อวัยพอสมควร (ชาย 22 ขึ้นไป หญิง 20 ขึ้นไป) มีศีลธรรมและมีการศึกษาพอควร เป็นต้น

12. สรุป

ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งของสังคม ซึ่งจะทำหน้าที่ต่าง ๆ ให้กับสังคมรวมทั้งทำหน้าที่สร้างสมาชิกที่ดีให้กับสังคมด้วย ครอบครัวจะเป็นกลุ่มทางสังคมกลุ่มแรกที่มนุษย์มีประสบการณ์ และมีความสัมพันธ์อยู่ตลอดชีวิต นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นหน่วยการปกครองในระดับต่าง ๆ ของประเทศ เพราะครอบครัวเป็นแหล่งที่ให้กำเนิดแก่มนุษย์ รวมทั้งทำหน้าที่สั่งสอนและฝึกอบรมขั้นต้นของสังคมมนุษย์ด้วยนั่นเอง

จากความสำคัญของครอบครัวจะเห็นได้ว่า สุขภาพของสมาชิกภายในครอบครัวนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว ถ้าผู้นำครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพทางกายของสมาชิกในครอบครัวก็สามารถทำให้สมาชิกในครอบครัวมีสมรรถภาพทางกายดีได้ หรือถ้าผู้นำครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจดีเกี่ยวกับสุขภาพทางจิตของสมาชิกในครอบครัวดี ก็สามารถทำให้สมาชิกในครอบครัวมีสมรรถภาพ

ทางจิตดี รวมทั้งมีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมตามกฎระเบียบของสังคมด้วยดี ทำนองเดียวกัน ถ้าผู้นำครอบครัวไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่นิยมชมชอบในการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพทั้งของตนเอง และสมาชิกในครอบครัวเสียแล้ว ก็จะทำให้สมาชิกของครอบครัวมีสุขภาพไม่ดี ไม่มีสมรรถภาพทางกาย และทางจิตดีพอ รวมทั้งอาจจะไม่สามารถปรับตนเองให้เข้ากับสังคมแวดล้อมได้ ถ้ามีมากในสังคมไทยก็อาจจะเป็นปัญหาของสังคมตลอดไป

13. คำถามและกิจกรรมประกอบท้ายบทที่ 1

1. ท่านจงอธิบายความหมายของครอบครัวในแง่นามัยครอบครัว โดยอ้างเหตุผลประกอบในการอธิบายมาให้เข้าใจ
 2. ท่านคิดว่าอายุการสมรสของมนุษย์ที่ดีนั้น ควรประมาณเท่าไร และท่านมีเหตุผลอย่างไรที่คิดว่าอายุการสมรสในช่วงนั้นดี
 3. การเกิดครอบครัวนั้นแบ่งได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง และหน้าที่ของครอบครัวในแต่ละประเภทนั้นมีอะไรบ้าง จงอธิบายมาให้เข้าใจ
 4. ให้ท่านอภิปรายความสำคัญของครอบครัว โดยอาศัยหลักเหตุผล ตามที่ท่านศึกษามา
 5. ท่านคิดว่าถ้าท่านมีครอบครัวท่านจะใช้หลักดำเนินการอย่างไร ครอบครัวของท่านจึงจะเป็นครอบครัวที่สุขสมบูรณ์
-